

Соціально-психологічні чинники міжнародного тероризму як фактор інвестиційної нестабільності

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація: У статті досліджується вплив соціально-психологічних чинників міжнародного тероризму на процес повоєнного економічного відновлення України. Обґрунтовано, що терористичні атаки формують довгострокову невизначеність, яка трансформується у фінансові наслідки через зміну інвестиційних очікувань і зростання премії за ризик. Доведено, що економічна стабілізація залежить не лише від фізичної реконструкції, а й від відновлення довіри через інституційні гарантії та зниження невизначеності.

Ключові слова: міжнародний тероризм; повоєнне відновлення; інвестиційні ризики; прямі іноземні інвестиції; воєнне страхування; деризикування; економічна довіра.

Abstract: The article examines the impact of socio-psychological factors of international terrorism on Ukraine's post-war economic recovery. It argues that terrorist attacks generate long-term uncertainty that translates into financial consequences through changing investment expectations and increased risk premiums. The findings demonstrate that economic stabilization depends not only on physical reconstruction but also on restoring investor confidence through institutional guarantees and uncertainty reduction.

Keywords: international terrorism; post-war recovery; investment risks; foreign direct investment; war-risk insurance; de-risking; economic confidence.

Міжнародний тероризм у XXI столітті набув трансформаційного характеру, поєднуючи військові, інформаційні та економічні інструменти впливу. У сучасній війні об'єктом атаки більше не є виключно територія чи інфраструктура, економічні очікування також стають стратегічною ціллю. Терористичні напади спрямовані на створення тривалої невизначеності, підвищення суб'єктивного сприйняття ризику та зміну поведінки економічних акторів. У глобалізованій економіці страх і невизначеність безпосередньо трансформуються у фінансові наслідки, передусім через зростання премії за ризик, скорочення довгострокових інвестицій та відтік приватного капіталу [1].

Для України після 2022 року цей механізм набув системного характеру. Масовані удари по енергетичній інфраструктурі, портових об'єктах, логістичних вузлах та промислових підприємствах призвели не лише до фізичних руйнувань, а й до довгострокової дестабілізації очікувань. За даними UNCTAD, приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну у 2022 році скоротився до 531 млн дол. США порівняно з 7,8 млрд дол. США у 2021 році. У 2023 році було зафіксовано часткове відновлення до 4,5 млрд дол. США, однак у 2024 році ПІІ знову зменшилися до 3,3 млрд дол. США (–26 % у річному вимірі) [2]. Таким чином, навіть за умов макроекономічної стабілізації та значної міжнародної фінансової підтримки приватний капітал залишається надзвичайно чутливим до безпекових ризиків.

Повоєнне відновлення України характеризується безпрецедентним масштабом потреб. Згідно з оцінкою RDNA4 (Світовий банк, Уряд України, Європейська комісія, ООН), станом на 31 грудня 2024 року загальна вартість відновлення та реконструкції на наступне десятиліття становить 524 млрд дол. США [3]. Ця сума більш ніж утричі перевищує довоєнний номінальний ВВП України. Найбільші потреби зосереджені у житловому секторі, енергетиці, транспортній інфраструктурі та соціальній сфері. Очевидно, що покриття таких витрат виключно за рахунок донорських коштів є неможливим, отже, мобілізація приватних інвестицій стає ключовою умовою економічної стабілізації.

Водночас відбудова у постконфліктному середовищі залежить не лише від фізичної реконструкції, а й від відновлення довіри. Соціально-психологічні дослідження ризикосприйняття, зокрема концепція, розроблена П. Словіцем, свідчать, що суб'єктивна оцінка небезпеки часто перевищує її об'єктивну ймовірність [4]. Інвестори оцінюють не лише статистику руйнувань, а й стабільність політичного режиму, спроможність держави гарантувати виконання контрактів, ефективність судової системи та передбачуваність економічної політики. Відтак центральним

завданням повоєнного відновлення є зниження невизначеності через інституційні механізми деризикування.

У цьому контексті вирішальну роль відіграють міжнародні фінансові інституції. У грудні 2024 року Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) спільно з міжнародним брокером Aon оголосив про запуск програми гарантій страхування воєнних ризиків обсягом 110 млн євро. Цей механізм має забезпечити мобілізацію до 1 млрд євро страхового покриття щороку, створюючи додаткові стимули для інвесторів і кредиторів [5]. Програма підтримує страхування активів і кредитів, пов'язаних із веденням бізнесу в Україні, що зменшує ризикове навантаження та знижує вартість фінансування.

Другим ключовим інструментом є діяльність MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency), яка адмініструє фонд SURE (Support for Ukraine's Reconstruction and Economy Trust Fund). Станом на 2025 рік фонд мобілізував 103 млн дол. США донорських внесків, що дозволило надати гарантії на суму 454 млн дол. США [6]. Механізм покриває ризики, пов'язані з воєнними діями, експропріацією та порушенням контрактів, а також передбачає можливість деризикування до 75 % фінансової структури проєкту. Мультиплікативний ефект засвідчує спроможність інституційних гарантій мобілізувати приватний капітал навіть у складних безпекових умовах [6].

Окремої уваги заслуговує роль координаційних механізмів. Ukraine Donor Platform, створена за участі країн G7 та ЄС, забезпечує узгодження фінансової допомоги, прозорість розподілу ресурсів та формування середньострокової стратегії відновлення [3]. Наявність такого інституційного середовища зменшує інформаційну асиметрію та підвищує передбачуваність для потенційних інвесторів.

Водночас масштаби потреб суттєво перевищують нинішній обсяг гарантійних інструментів. Це підкреслює необхідність розширення програм страхування воєнних ризиків, залучення експортно-кредитних агентств і створення комбінованих фінансових механізмів. Поступове зниження премії за ризик можливе лише за умов довгострокової безпекової стабілізації та комплексного інституційного реформування.

Динаміка ПІІ у 2022–2024 роках демонструє, що приватний капітал повертається лише тоді, коли макрофінансова стабільність поєднується з надійними гарантіями безпеки активів. Часткове відновлення інвестицій у 2023 році відбулося паралельно зі стабілізацією енергосистеми та активізацією міжнародних програм підтримки. Водночас повторне скорочення у 2024 році підтверджує, що сприйняття ризику залишається визначальним чинником.

Отже, соціально-психологічний вимір терористичних загроз безпосередньо впливає на динаміку економічного відновлення. Відбудова України є не лише технічним процесом реконструкції інфраструктури, а процесом відновлення довіри. Інституційні гарантії, міжнародне страхування воєнних ризиків, координація донорських програм та прозора економічна політика формують основу для зниження невизначеності. Саме інтеграція безпекової та фінансової політики визначатиме темпи повернення приватного капіталу та довгострокову інвестиційну стабільність України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. World Investment Report 2025 Annex Tables. United Nations Conference on Trade and Development. Geneva. 2025. P.1. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2025_annex-tables_en.pdf (дата звернення: 20.02.2026).
2. Ukraine Reconstruction Trust Fund (URTF). The World Bank. 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/urtf> (дата звернення: 20.02.2026).
3. EBRD and Aon launch innovative war-risk insurance facility for Ukraine. European Bank for Reconstruction and Development. 2024. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2024/ebrd-and-aon-launch-innovative-war-risk-insurance-facility-for-u.html> (дата звернення: 20.02.2026).
4. Slovic P. *The perception of risk*. 1987. Vol. 236, No. 4799. P. 280–285. URL: <https://doi.org/10.1126/science.3563507>
5. World Bank Group donor financing mechanisms for supporting Ukraine. The World Bank. 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/world-bank-group-donor-financing-mechanisms-for-supporting-ukraine> (дата звернення: 20.02.2026).
6. Ukraine Donor Platform. Ministry of Finance of Ukraine. URL: https://mof.gov.ua/en/ukraine_donor_platform-897 (дата звернення: 20.02.2026).

Михайленко Єлизавета Іванівна, науковий керівник – доктор соціологічних наук, професор Романенко Юрій Вікторович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, e-mail: liza.mihaylenko555@gmail.com

Mykhailenko Yelyzaveta I. – Scientific supervisor – Doctor of Sociology, Professor Romanenko Yuriy V., Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, e-mail: liza.mihaylenko555@gmail.com